Шоста міжнародна науково-практична конференція
УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ. ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ РЕФЛЕКСІЯХ
3–4 листопада 2022 року

Співробітники Проблемної науково-дослідної Лабораторії етномузиколгії та викладачі Кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ організували та провели засідання секції «Етномузикологія» чергової Шостої Міжнародної науково-практичної конференції «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях».

Виступили 19 доповідачів з 4-х країн (Україна, Литва, США, Італія). Реєстрація учасників через платформу Zoom засвідчила участь у засіданнях понад 100 слухачів (див. фото на першому форзаці). Виступи можна переглянути на Ютуб-каналі «LEK ЛЕК Київська Лабораторія етномузикології» за лінком https://www.youtube.com/playlist?list=PLgEWdyoLejTVMEmjeWpB67y0ZVMWo1ElF.

Тези виступів див. на с. 155

Програма засідань секції етномузикології
(https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/3-Programa-2022.pdf)

3 листопада 2022

Засідання 1. Знані постаті вітчизняної фольклористики

14.00 Пам'яті етномузикологів Софії Грици (1932–2022), Михайла Хая (1946–2022)

14.15 *Ірина Довгалюк* (Львів). **Життєвими та дослідницькими стежками Осипа Роздольського: до 150-ліття від дня народження** (лекція) https://youtu.be/v7S0yXCuRcw

15.00 *Ліна Добрянська* (Львів). **Дослідження етномузикологічної спадщини О. Роздольського у Львівській консерваторії** https://youtu.be/ZgJVaq7OOCw

Засідання 2. Джерелознавство. Фольклорні архіви: порятунок, перспективи

15.30 *Олександр Терещенко* (Кропивницький–Київ). **До питання критики сучасних польових записів музичного фольклору** https://youtu.be/E_IsnoKGWYI

16.00 *Галина Пшенічкіна* (Україна–Литва). **Записи українського фольклору в архіві Інституту литовської літератури і фольклору та акції з їх промоції** https://youtu.be/bYoVsj-vCrQ

16.30 *Ірина Волошина* (США). **Україна–Америка. Проєкт резервування: Міжнародна співпраця з Американським фольклорним товариством під час війни (Фольклорні архіви України у полум'ї війни: акція порятунку)** https://youtu.be/r3Pewu-IZwQ

17.00 *Олександр Кропивний* (Київ). **Концепт цифрового репозиторію українського музичного фольклору: ключові особливості та шляхи реалізації** https://www.youtube.com/watch?v=c-0xtNE9ndo (матеріали видрукувано як статтю на с. 79)

Засідання 3. Українські обрядові пісні: типологія, регіоналістика

18:00 *Євген Єфремов* (Київ). **Веснянки з 6-складовою основою на Центральному Поліссі: ритмічні й композиційні «викрутаси»** https://youtu.be/xw7sR48bsrU

18.30 *Людмила Іваннікова* (Київ). **Колядки і щедрівки села Губча Хмельницької області: специфіка локальної традиції** https://youtu.be/VJDXq8Sw73Y

19.00 *Віра Осадча* (Харків). **Районування календарно-обрядових мелотипів Харківщини** https://youtu.be/vvspPWou78c

4 листопада 2022

Засідання 4. Знані постаті вітчизняної фольклористики

9.30 *Володимир Пасічник* (Львів). **Головні напрями наукової діяльності Володимира Гошовського: до 100-ліття від дня народження** https://youtu.be/_3cBzvVw-nY

10.00 *Віра Мадяр-Новак* (Ужгород). **Сфери діяльності Володимира Гошовського (присвячується століттю ювілею вченого)** (лекція) (матеріали видрукувано як статтю на с. 16) https://youtu.be/qOKVbggMMP0

Засідання 5. Етномузика народів світу

11.30 *Ірина Клименко* (Київ). **Шестидольний метр в обрядових піснях українців та** білорусів (лекція) (матеріали видрукувано як статтю на с. 111–129) https://youtu.be/cmVXq3mp_MY

12.30 *Ольга Вакуліч* (Італія). **Різновиди трудових пісень регіону Абруццо (центральна Італія)** https://youtu.be/_ux9lhkhimo

13.00 *Адріана Гельбіґ* (США). **Ромська музика під час російської окупації 2022 року** https://youtu.be/_3v5neXMgbI (матеріали видрукувано як статтю на с. 40)

13.30 *Аустє Накєнє* (Литва). **Литовські партизанські пісні: повернення мотивів національного романтизму** https://youtu.be/VzZRLUShti4

Засідання 6. Проблеми освітнього процесу: фольклористика для дітей

15.00 *Анастасія Колодюк* (Київ). **Казочки для сонь: традиційний контент для сучасних мам** https://youtu.be/IiqnQY0oCC8

15.30 *Ірина Данилейко* (Київ). **Ігрова розробка для вивчення базових ритмічних фігур ранньотрадиційних зимових наспівів (одно- та двоелементні композиції)** https://youtu.be/seolFVVSVfg

16.00 *Маргарита Скаженик* (Київ). **До дискусії: відбір фольклорних ілюстрацій для курсу музичної літератури у школах мистецтв** https://youtu.be/ASJJpv4-GZM

Засідання 7. Фольклористичні проєкти на сцені та в мережі Інтернет

16.45 *Олександр Полячок* (Кропивницький). **Наукова та мистецька візія чумацьких пісень в однойменному тревел-проєкті / вебсеріалі** https://youtu.be/RifYhrsUc9w

17.15 *Маргарита Скаженик* (Київ). **Гурт «Древо» та його «паростки»: фольклористичні співочі гурти Києва (генеалогія)** https://youtu.be/ul4ZRfK5sCM

17.45 *Ірина Данилейко* (Київ). **Етнографічні експедиції та аудіовізуальні творчі продукти студії ЕГЕ-films** https://youtu.be/SfnLhyVeBPU

ТЕЗИ ВИСТУПІВ[1]

Ольга Вакуліч (Україна–Італія, Букьяніко)

Спеціалістка з музичного мистецтва (Київський університет культури і мистецтв), етноспівачка. Музична консерваторія Луїзи Д'аннунціо в місті Пескара, Італія, кафедра традиційної музики, дифонічний спів
vakulicholga@ukr.net

Різновиди трудових пісень регіону Абруццо (центральна Італія)

https://youtu.be/_ux9lhkhimo

Центральноіталійський регіон Абруццо охоплює велику територію від Апеннінського гірського хребта на заході до Адріатичного моря на сході. Західні землі терену відомі своїми аграрними та вівчарськими традиціями. Тут здавна вирощують оливки, виноград, у передгір'ї – зернові культури. Традиційний життєвий устрій місцевих селян сприяв певній консервації звичаїв, у тому числі й музичного фольклору. З-поміж ранньотрадиційних пісенних жанрів найкраще збереглися пісні трудового циклу (i canti sul lavoro – пісні на роботі). Вони супроводжували індивідуальну або колективну працю: збір урожаю зернових (у період жнив), оливок, винограду, льону. В літературі знаходимо також згадки пісень про виготовлення ткацького верстату та пісенні тексти до збору чоловіками каміння для будівництва. Трудові пісні також могли звучати у хвилини відпочинку та після спільної вечері всієї толоки. Тематика пісень різноманітна, у тому числі любовна та жартівливо-еротична (наприклад, сольні переспівування між жінкою та чоловіком).

Композиція трудових наспівів строфічна, іноді зустрічаються приспіви. Твори виконувалися як сольно, так і колективно (зазвичай гурт вступав з другого рядка строфи). У багатоголосному співі найчастіше виокремлюються два голоси: гуртовий нижній з гетерофонними розщепленнями (в місцевій термінології – lu bass') та сольний верхній (lu avet'), що дублює основну мелодію в терцію.

Унаслідок розвитку і поширення сучасних технологій, які увійшли у виробничий процес селян Абруццо, трудові пісні вийшли з активного ужитку. Але цей репертуар зберігається у пасивній пам'яті місцевих жінок старшого віку.

[1] За винятком тих авторів, хто подав повноцінні статті цієї ж тематики у цьому збірнику

Ірина Волошина (США, Індіана)
Докторантка PhD програми з фольклористики; додаткові спеціалізації – етномузикологія, східноєвропейські студії. Кафедра фольклору та етномузикології, Індіанський Університет, м. Блумінгтон, США (Indiana University Bloomington, USA). Наукова керівниця – Д-р. Правіна Шукла (Dr. Pravina Shukla), професорка кафедри фольклору та етномузикології, Індіанський Університет
ivolosh@iu.edu, voloshyna.iryna@gmail.com

Україна–Америка. Проєкт резервування: Міжнародна співпраця з Американським фольклорним товариством під час війни

https://youtu.be/r3Pewu-IZwQ

24 лютого 2022 року, у перший день варварського повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, група фольклористів, етномузикологів, етнологів та дослідників культурної спадщини звернулись до мене, українки, яка навчається на докторській програмі з фольклористики та етномузикології в американському університеті, із проханням допомогти врятувати їхні цифрові експедиційні записи, зібрані упродовж десятиліть дослідницької роботи. Оскільки «денацифікація» України була однією із так званих причин безпідставного вторгнення росіян, український культурний сектор опинився під прицілом у цій тривалій гібридній війні.

Українських колег цікавила можливість отримання доступу до хмарного простору за межами України, яке би гарантувало безпеку експедиційних записів у випадку, якщо їхні комп'ютери або жорсткі диски втратяться або пошкодяться під час вибухів, пожеж, мародерства або кібератак. В Україні існує практика дублювання копій цифрових матеріалів. Проте, через недостатнє або взагалі відсутнє інституційне та державне фінансування, основним місцем зберігання резервних копій записів є комп'ютери та жорсткі диски.

Перш за все я звернулась із проханням допомоги українським колегам до Інституту Фольклористики, Американської Спілки Фольклористів та Спілки Етномузикологів (усі вони знаходяться при Індіанському Університеті) і одразу отримала позитивну відповідь. Доктор Джессіка Тернер, виконавча директорка Американської Спілки Фольклористів, скоординувала надання безкоштовного та безлімітного хмарного простору на платформі гугл-драйв. Усі сторони розуміли, що це було тимчасове, але водночас швидке та легке вирішення проблеми. Перебуваючи у постійному контакті з українськими колегами, ми створили понад 60 папок для усіх бажаючих. Одна папка може включати матеріали одного дослідника або ж цілої організації, наприклад кафедри університету, музею або громадської організації, з різних частин України – Києва, Львова, Рівного, Сум тощо. На жаль, деякі дослідники досі не можуть завантажити свої матеріали на наданий хмарний простір через низку причин, в основному через відсутність фізичного доступу до свого робочого місця, комп'ютеру, або жорсткого диску.

До ініціативи Американської Спілки Фольклористів також долучились інші організації, як-от Космічний Центр НАСА, який запропонував свої висококваліфіковані послуги у скануванні цих матеріалів на наявність шкідливого програмного забезпечення та вірусів, у тому числі найновіших відомих вірусів російського походження. Ми продовжуємо координувати цей процес та розглядаємо можливі наступні кроки. Спілка Етномузикологів, найбільший у світі Архів Традиційної Музики при Індіанському Університеті та інші поважні Американські та Канадійські організації виявили бажання продовжувати допомагати українським дослідникам та обговорити можливість надання платформ для постійного зберігання цих матеріалів, а також надання публічного доступу до деяких матеріалів. У нашій презентації ми обговоримо логістичні, професійно-етичні та юридичні нюанси цього процесу.

Iryna Voloshyna

Ukraine-U.S. Backup project: International Collaboration with the American Folklore Society During the War

On February 24, 2022, on the first day of Russia's brutal invasion of Ukraine, a group of folklorists, ethnomusicologists, ethnologists, and heritage studies scholars from Ukraine reached out to me, a Ukrainian PhD student at the U.S. institution, asking to help save their unique digital fieldwork recordings from decades of their professional work. With "denazification" of Ukraine being one of the reasons for this unprovoked and unjustified invasion, Ukrainian cultural sector felt especially targeted in this ongoing hybrid war.

Ukrainian colleagues were asking for suggestions for a safe cloud space in an organization outside of Ukraine to ensure that if their computers and hard drives were damaged during explosions, fires, lootings, or cyber-attacks, their fieldwork materials would be preserved. In Ukraine, research institutions create back-ups of their digital materials. However, they primarily store them on hard drives since cloud space is expensive and institutions often don't have the funding to pay for it.

I immediately reached out to the Folklore Institute, American Folklore Society, and the Society for Ethnomusicology, all based at Indiana University Bloomington, and received a prompt response. Dr. Jessica Turner, the Executive Director of the American Folklore Society, coordinated providing free unlimited cloud space on a Google drive. All the parties realized that this was a temporary solution, but at the moment, it was fast and easy. By coordinating with the Ukrainian researchers, we created personal folders to upload their materials. As of now, there are about 60 folders for those who expressed the need. A folder can represent an individual researcher, or an entire organization, like a university department, a museum, or NGOs in different parts of Ukraine – Kyiv, Lviv, Rivne, Sumy, etc. Unfortunately, some researchers are still unable to upload their materials for various reasons, mostly related to not having access to their offices, work computers, or hard drives.

American Folklore Society is also partnering with other organizations in this project, including NASA Space Center, who offered their resources to scan the uploaded files for malware and viruses, including the newest viruses of Russian origin. We are continuing to coordinate this process, and thinking about our next steps. Society for Ethnomusicology, the Archives of Traditional Music at Indiana University, and reputable other U.S. and Canada-based organizations are willing to continue cooperation with Ukrainian researchers and discuss the platforms for permanent storage of these materials, including providing public access to some of them. In this presentation, we will discuss logistical, ethical and legal nuances of this process.

Ірина Данилейко (Україна, Київ)
Завідувачка відділу нематеріальної культурної спадщини Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара», наукова співробітниця Проблемної науково-дослідної лабораторії етномузикології НМАУ
ky4er85@ukr.net

Ігрова розробка для вивчення базових ритмічних фігур ранньотрадиційних зимових наспівів (одно- та двоелементні композиції)

https://youtu.be/seolFVVSVfg

Авторка розробила оригінальний спосіб вивчення зимових обрядових мелодій за допомогою гри. Основні позиції:

- Подолання труднощів сприйняття традиційної музики учнями музичних шкіл та студентами, вихованими на теоретичних постулатах європейської академічної музики останніх століть, за допомогою навчально-ігрових методик вивчення типових ритмоформ та наспівів;
- Попередні ігрові розробки ЛЕК для вивчення ритмосилабічного устрою народних наспівів (картки лото та ігрові кубики);
- Принцип гри «Меморі» та її музично-етнографічного різновиду. Акцент на запам'ятовуванні певних мелодико-ритмічних «патернів»

Етнографічні експедиції та аудіовізуальні творчі продукти студії ЕГЕ-films

https://youtu.be/SfnLhyVeBPU

Досвід власних експедицій селами України авторка поєднала з сучасними аудіовізуальними проєктами, реалізованими разом із Любомиром Ткачем як творчість студії ЕГЕ-films. Створену продукцію можна розділити на дві групи:

- Огляд експедиційних здобутків та аудіовізуальних продуктів (за 2015–2022 роки): серія відео-роликів на 9 пісень з CD «Old songs of Ukraine», музично-етнографічний фільм «Чи колядувать? Зимова обрядовість селян Лівобережжя», співпраця з гуртом Михайлове Чудо (запис спільного виконання пісень з автентичними співачками), анімаційний проєкт на основі жорстоких романсів;
- Медіа-проєкти у співпраці з Тарасом Компаніченком (Родинні гнізда, духовні та мистецькі осердя старої Руси-України), з НЦНК «Музей Івана Гончара» («Весільні пісні з Мрина»), художницею ZINAÏDA (щедрування для старожилів Чорнобильської зони «Укорінені»), з композиторкою Ганною Підгорною «Та й в глибині втону. Drown in the Depth» (Канада).

Ліна Добрянська (Львів, Україна)
Кандидатка мистецтвознавства, старша наукова співробітниця Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології, доцентка кафедри музичної фольклористики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка
lina.dobrianska@gmail.com

Дослідження етномузикологічної спадщини О. Роздольського у Львівській консерваторії / Вищому музичному інституті / Львівській національній музичній академії

https://youtu.be/ZgJVaq7OOCw

Це чергове повідомлення із серії розвідок останніх років про дослідження музично-фольклористичної спадщини попередників у львівському музичному виші (Львівській консерваторії / Вищому музичному інституті / Львівській національній музичній академії імені М. В. Лисенка).

Збирацька спадщина Осипа Роздольського опинилася у фокусі інтересів львівських етномузикологів від кінця 1960-х років, починаючи від моменту, коли тодішній очільник музично-фольклористичної роботи у Львівській консерваторії Юрій Сливинський буквально врятував від фізичного знищення об'ємну колекцію фонографічних валиків О. Роздольського. Наступним кроком Ю. Сливинського було ретельне та трудомістке опрацювання фонографічних матеріалів, пошуки рукописних записів мелодій та текстів.

Із часом до цієї роботи активно приєдналася Ірина Довгалюк, захистивши у підсумку під керівництвом Ю. Сливинського дипломне дослідження «Фольклористична діяльність Осипа Роздольського» (1984). Надалі, як добре відомо, ця тема стала провідною у наукових зацікавленнях І. Довгалюк, підсумком чого стала спершу кандидатська дисертація «Осип Роздольський в історії музичної фольклористики» (1998), а згодом – і докторська «Фонографування народної музики в Україні: історія, методологія, тенденції» (2017), де спадщина вченого розглянута у найширшому історичному та географічному контексті.

Суттєву участь в опрацюванні доробку О. Роздольського брав також Богдан Луканюк, який вже із кінця 1970-х років приєднався до музично-фольклористичних студій вишу.

Загалом завдяки старанням сучасних львівських етномузикологів спадщина О. Роздольського, а також й інших видатних представників галицької музичної фольклористики, була не лише віднайдена й збережена фізично, але й належним чином опрацьована та введена у найширший науковий обіг.

Ірина Довгалюк (Україна, Львів)
Докторка мистецтвознавства, професорка кафедри української фольклористики Львівського національного університету імені Івана Франка
iradovhalyuk@gmail.com

Життєвими та дослідницькими стежками Осипа Роздольського: до 150-ліття від дня народження (лекція)

https://youtu.be/v7S0yXCuRcw

Серед блискучої плеяди творців української етномузикології – Станіслава Людкевича, Філарета Колесси, Климента Квітки важливе місце посідає Осип Роздольський (1872–1945) – класичний філолог, педагог, перекладач, громадський діяч, видатний музичний етнограф, без дослідницького подвигу якого не відомо, чи українська музична фольклористика на початку XX століття так стрімко би стала однією з кращих у Центрально-Східній Європі.

У лекції коротко йтиметься про родину та найближче оточення О. Роздольського, його навчання, педагогічну та перекладацьку працю.

Основна ж увага буде приділена власне музично-етнографічній діяльності ювілянта: від його перших кроків на фольклористичній стезі, стрімкого росту як фахівця-фольклориста до виконавця важливих музично-етнографічних проектів.

Також у доповіді буде проаналізовано збирацьку методику, описано та протаксовано доробок, з'ясовано стан рукописної та фонографічної спадщини сьогодні.

Євген Єфремов (Україна, Київ)
Кандидат мистецтвознавства, в.о. професора Кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
evg-50@ukr.net

Веснянки з 6-складовою основою на Центральному Поліссі: ритмічні й композиційні «викрутаси»

https://youtu.be/xw7sR48bsrU

В останній чверті XX століття у північних селах Київщини міцно зберігався (хоча й переважно в пасивній пам'яті мешканців похилого віку) різноманітний весняно-обрядовий пісенний репертуар. Він був досить послідовно розподілений за часовими стадіями весняного сезону: ранньою (Великий піст), середньою (від Благовіщення й Великодня) та пізньою (Зелені свята). Пісні із словесним інципітом «Ой порости кропе» (або його варіантами) згадували у багатьох селах як такі, що переважно співалися у Великодній період. Більшість зразків побудовані на основі 6-складових фраз, зазвичай у монохронному – 6-дольному – ритмомалюнку. Строфа складається з 2-х рядків, різних за текстом і мелодичною будовою; а кожен рядок – з 2-х мелодично і словесно тотожних 6-складників. Отже, композиційна будова пісні відповідає формулі ‹aa/bb›, де послідовність літер адекватно відображує послідовність матеріалу на всіх трьох рівнях організації пісні – вербальному, ритмічному і мелодичному. Така форма отримала в теорії музики назву «пара періодичностей» (Л. Мазель).

Описана схема, одначе, витримується далеко не в усіх випадках. Строфа видозмінюється різними способами:

– варіюється кількість складів (у сторону збільшення);
– монохронність ритму порушується розтягуванням однієї із силаб;
– у деяких випадках змінюється й сама композиційна форма, часом дуже несподівано й кардинально.

У доповіді представлені й прокоментовані найцікавіші з таких прикладів.

Людмила Іваннікова (Україна, Київ)
Кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України.
ivannikovafolk@ukr.net

Колядки і щедрівки села Губча Хмельницької області: специфіка локальної традиції

https://youtu.be/VJDXq8Sw73Y

Село Губча Старокостянтинівського р-ну Хмельницької обл. (тепер Хмельницький район, раніше – Заславський повіт Волинської губернії) та його околиці (села Зеленці, Капустин, Кучівка, Партинці, Пеньки, Стецьки, смт Гриців Шепетівського р-ну) належать до території Південно-Східної Волині, яку й на сьогодні можна вважати малодослідженою в плані фольклорної музичної та етнографічної традиції. Записи обрядового фольклору з цієї території – велика рідкість як у XIX, так і в XX століттях.

Давніші джерела. Перша велика публікація здійснена на сторінках «Трудов этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край» Павла Чубинського (Т. 3, «Народный дневник», СПб, 1872). Це колядки і щедрівки сіл Губенець, Славута, Вачов, Тубільці Заславського повіту. Статті етнографа Івана Беньковського про різдвяні звичаї на Південно-Східній Волині протягом 1889–1905 рр. друкував і журнал «Киевская Старина». Записи колядок і щедрівок із села Кучманівка Заславського повіту знаходимо в збірнику Олександра Малинки «Сборник материалов по малорусскому фольклору» (Чернігів, 1902). Невелику кількість записів зимових обрядових творів зробила фольклористка Оксана Панчук на початку 2000-х у смт. Гриців, селах Корнилівка й Онишківці Шепетівського та Волиця-Керекшина Старокостянтинівського районів.

Власні записи. Записи колядок і щедрівок у селі Губча та Пеньки Старокостянтинівського р-ну в контексті всього обрядового комплексу я здійснювала протягом 1983–1997 років. Ці записи можна поділити на 4 групи – за типами носіїв, від яких зроблено фіксацію творів.

1. Частина записів зроблена з власної пам'яті, оскільки я сама була носієм традиції свого села.

2. Другу частину я записала від знаменитих виконавиць, які на той час більшість творів зберігали уже в пасивній пам'яті – зокрема, колядки і щедрівки господарю, господині, дівчині й парубкові, вдові.

3. Третя, найбільша частина творів записана мною від церковних півчих (православних), які виконували їх у храмі після богослужінь, а з 1997 р. відродили традицію обходу села. Це переважно коляди релігійного змісту, які включають і давні самобутні музично-словесні тексти, характерні для фольклорної традиції Волині (наприклад «В новограді Віфліємі стала новина», що має баладний зміст і розвиває євангельський сюжет про втечу Діви Марії до Єгипту й смерть Ірода) і новотвори, занесені внаслідок спілкування з представниками інших регіонів та інших конфесій (багато текстів російськомовні, деякі мають відверто літературне походження). Риси нового стилю виявлені і в мелодіях колядок.

4. Ще одна група носіїв релігійних коляд – це громада Церкви євангельських християн-баптистів, які послуговуються як давньою фольклорною традицією свого села, так і друкованими збірниками пісень.

Обидві релігійні групи (3 і 4) можуть обмінюватися репертуаром. Особливо охоче вдаються до цього православні півчі, загалом зорієнтовані на оновлення репертуару, однак при виконанні тієї чи іншої коляди вони не забувають наголошувати, що це «*штундерська коляда*» – тобто запозичена від «*штунди*», як по селах Волині називають баптистів. Основним критерієм відбору «*штундерських*» коляд в репертуар православних завжди була і залишається краса мелодії, тексти ж можуть бути взятими із рукописних зошитів баптистів.

Баптисти ж, навпаки, у своєму репертуарі суворо зберігають «канон»: уникають запозичень від православних, дотримуються лише релігійного репертуару, різко відкидають будь-які мирські коляди, навіть дитячий репертуар, вважаючи їх язичницькими, антихристиянськими.

Стан традиції від середини 1960-х до початку 2000-х років. Протягом досліджуваного періоду традиція колядування в моєму селі не переривалась, але носіями її були переважно діти різного віку.

А. Найменші (від 4 років) виконували дитячі колядки й щедрівки переважно на речитативні мелодії (чотири види текстів: «*Коляд-коляд-колядниця*», «*Бігла теличка*», «*Щедрик-бедрик*», «*Щадра, щадра, щадрівонька*»). Вони співаються малими й великими групами, часто різновіковими – буває, що діти одночасно співають у різних тональностях, і це нагадує крякання пташок.

Б. Старші діти шкільного віку ходять малими групами й виконують релігійні коляди («По всьому світі стала новина», «Добрий вечір тому, хто у цьому домі»). Господарі цінують красивий злагоджений спів «в один голос».

Лише в пасивній пам'яті старших носіїв фольклору на межі 1990-х – 2000-х зберігались колядки й щедрівки господареві, господині, парубкові, дівчині, вдові з традиційними сюжетами («*Ой ясна-красна на небі зоря*», «*Чи вдома-вдома бідная вдова*», «*Ой расна-красна в лузі калина*», «*Ой в ліску в ліску, на жовтім піску*», «*Ой під вишнею, під черешнею*»). Колядки парубкові, дівчині, господині, вдові з ритмікою вірша 5 + 5 + 4 виконувались на одну мелодію, характерну для цього регіону, що тяжіє до мелодики Західного Полісся. Те ж саме стосується релігійних та світських щедрівок господареві й парубкові («*Ой на річці, на Гордані*», «*Ой у полі плужок горе*», «*Вдома, вдома пан господар*»). Важливо, що старші виконавці чітко розмежовують різдвяний та новорічний репертуар, дуже суворо дотримуються регламенту його виконання: колядують три дні на Різдво, щедрують на «Багатий вечир» 13 січня. На позначення і релігійних, і світських пісень побутують терміни, якими номінують і самі свята: «коляда» і «щадруха».

Як бачимо, на відміну від веснянок, світські колядки й щедрівки в локальній традиції села Губча мало збережені, характеризуються невеликою різноманітністю мелодій, які використовуються і в релігійних вербально-музичних текстах. І якщо виконання християнських коляд відродилося й продовжує активно розвиватися, то традиція виконання архаїчних зразків на сьогодні практично вже занепала.

Анастасія Колодюк (Україна, Київ)
Магістр з музичного мистецтва (Київський університет культури і мистецтв), етноспівачка, заступниця генерального директора Національного музею народної архітектури та побуту України з культурно-просвітницької діяльності
nastiadrug@gmail.com

Казочки для сонь: традиційний контент для сучасних мам

https://youtu.be/IiqnQY0oCC8

Сьогодні, в умовах карантинних обмежень та воєнного часу, українці гостро відчули потребу віднайти та зберегти власну національну самобутність. Розкидані по світу, відірвані від власних домівок, з перебоями в роботі електромережі та зв'язку, найперше за знаннями ми звертаємося до всесвітньої мережі, користувачі якої швидко реагують на попит.

Одним із успішних соціальних кейсів популяризації української мови, традиційного та сучасного контенту для молодих матусь та їхніх діток є проєкт «Казочки для сонь». Він був створений у вересні 2020 року матусями-подругами, досвідченими радіоведучими Тетянкою Ваценко та Анастасією Колодюк. На сьогодні на сторінках проєкту в Facebook, Instagram, Telegram, YouTube ініціаторки спільно озвучили більше сотні українських народних й авторських казок, колискових та забавлянок.

Доповідь присвячена історії створення проєкту, його розвитку, висвітлює взаємозалежність вибору контенту та соціальної місії «Казочок для сонь».

Аустє Накєнє / Austė Nakienė (Литва, Вільнюс)
Докторка гуманітарних наук (етнологія), старша наукова співробітниця Інституту литовської літератури та фольклору
auste@llti.lt

Литовські партизанські пісні: повернення мотивів національного романтизму

https://youtu.be/VzZRLUShti4

У доповіді йтиметься про мистецьку творчість учасників збройного опору, що відбувався у Литві після Другої світової війни. Це пісні, створені партизанами та їх прибічниками в надзвичайних обставинах: коли вони ховалися від переслідувань радянських загарбників, під час підготовки до боїв, у часи скорботи за загиблими друзями, у мріях про знову вільну та незалежну Литву. Метою роботи є аналіз цих пісень та виявлення в них проявів національного романтизму. Повернення романтичних мотивів XIX століття в середині XX століття розглядається як продовження традицій.

Тексти партизанських пісень розповідали про терор, що насувався зі Сходу, про трагічну долю Литви та її населення. Інша сюжетна лінія: пісні вихваляли спосіб життя литовського «зеленого села», знищеного загарбниками.

Авторів пісень надихала не лише усна, але й писемна традиція литовської поезії, особливо патріотичні вірші барда національного відродження Майроніса, які всі знали напам'ять. Бої за незалежність Литви 1918–1920 рр. були прикладом героїзму для партизанів 1940-х років, тому їм були близькі й воєнні пісні попереднього періоду боротьби.

Оскільки ці пісні були створені молодим поколінням, вони нагадували не лише традиційні військові наспіви, а й пісні про кохання.

Lithuanian Partisan Songs, the Return of the Motives of National Romanticism

This paper is about the artistic creation of the participants of the armed resistance that took place after the Second World War. It is the songs by the partisans and their supporters composed in extraordinary circumstances: when hiding from the invaders' persecution, during preparations for fighting, at the times of mourning for the perished friends, and while dreaming of Lithuania, free and independent again. The aim of this paper is analysing of these songs and revealing the manifestations of national romanticism in them. The return of romantic motives of the 19th century in the middle of the 20th century is regarded as a continuation of tradition.

The lyrics of partisan songs spoke about the terror approaching from East, and about the tragic fate of Lithuania and its population. They also praised the 'green village' lifestyle, destroyed by the invaders. Song writers were inspired not only by the oral but also by the written tradition of Lithuanian poetry, especially the patriotic poems by the bard of national revival Maironis, that everyone knew by heart. The fights for independence of 1918–1920 were an example of heroism to the partisans, it explains why the war songs of that period were close to them. As the songs were created by the younger generation, they reminded not only of traditional war songs, but also of love songs.

Віра Осадча (Україна, Харків)
Кандидатка мистецтвознавства, професорка кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури
vira.osadcha@gmail.com

Районування календарно-обрядових мелотипів Харківщини

https://youtu.be/vvspPWou78c

Розрізнення обрядових пісень за мелотипами, крім загальноприйнятих критеріїв – належності до жанрово-тематичної групи, ритмотипу і композиційних складових – в умовах специфічних традицій східних теренів України повинно враховувати **якість мелоінтонаційної та фактурної розробки наспівів**. І. Клименко визначає території східної зони як такі, що мають особливі типологічні ознаки. Це насамперед ускладнення наспівів за їх ритмічним малюнком, фактурою, ладовою організацією, ступенем розспіваності мелодії: «саме **характер стильової розробки**, а не лише власне ритмотип, слугує критерієм вирізнення діалектних локусів й дозволяє поставити питання про причини формування саме таких ареальних обрисів» [Клименко, 2011].

Вказані особливості регіонально своєрідного розспіву дозволяють намітити районування календарно-обрядових мелотипів на території сучасної Харківщини. Територія підлягала фронтальному обстеженню авторкою та її колегами – але не повністю, а окремими районами. Все ж метод «крапкових замірів» дозволяє визначити деякі особливості ареального поширення, використання набору типових ознак. Спираючись на досвід О. Мурзиної із вивчення фольклору Лівобережної України, припускаємо, що при цьому можливе коливання набору типових ознак, що характеризують локалізацію побутування того чи іншого мелотипу [Мурзина, 2014].

Наявні матеріали можна розподілити на три зони – згідно з трьома хвилями заселення Слобідських земель.

Північ і північний захід терену – перша хвиля заселення (Бєлгородська засічна лінія, друга половина XVII ст.) – характеризується формуванням поселень на території Сумського та Охтирського козачих полків (верхня течія Ворскли, Мерла), верхів'їв річки Оскіл (північ Харківщини). Фактурні варіанти та переважання вторинних форм відрізняють північно-західні райони, що межують із сучасними районами Полтавщини та Сумщини.

Другою, відмінною від попередньої зоною розповсюдження обрядових мелотипів є центр та північний схід історичної Харківщини. Місцеві характеристики – фактурна відмінність, поява ритмотипу «*Ой учора ізвечора*» (*меланка*), *архаїчний харківський розспів* із протягуванням звуків, ритмічною агогікою всіх рівнів.

Третя хвиля заселення Харківщини пов'язана із побудовою Української засічної лінії (1731–1733). Вона охоплює територію межиріччя Орелі та Сіверського Дінця, середню течію р. Оскіл і характеризується появою нових поетичних сюжетів, згортанням тяглої розспівності, переважанням хореїчної ритмічної організації в зимових календарно-обрядових піснях.

Використані джерела:
Клименко, І. (2011). Метод макрокартографування у східнослов'янській мелоареалогії. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 17, у 2-х т. Т. 1*, сс. 180–183.
Мурзина, О. (2014). Середня Наддніпрянщина в історичному контексті формування традиції. *Проблеми етномузикології*, *9*, 12–38. Київ.

Володимир Пасічник (Україна, Львів)
Кандидат мистецтвознавства, доцент, науковий співробітник Інституту дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника
pasichnyk_v@i.ua

Головні напрями наукової діяльності Володимира Гошовського: до 100-ліття від дня народження

https://youtu.be/_3cBzvVw-nY

Наукова діяльність Володимира Гошовського мала виразно окреслені напрями. На початковому етапі це була етнографія та музична естетика. 1955 рік у науковій біографії В. Гошовського можна вважати перехідним від етнографії до музичної фольклористики, адже з того часу він почав систематично записувати народні пісні та публікувати наукові праці.

Спочатку це були праці, пов'язані з музичними діалектами, адже для етномузиколога було важливим показати конкретні відмінності музичних діалектів на окресленій території, з'ясувати, що являють собою власне місцеві особливості, за якими напрямками слід вивчати діалектні варіанти, яку методику використовувати. Методика діалектологічного дослідження була впроваджена В. Гошовським у загальну концепцію збірки-антології «Українські пісні Закарпаття».

Наступною домінуючою темою у науковій діяльності В. Гошовського постає музичне слов'янознавство, результат якого увінчався монографічним дослідженням «У истоков народной музыки славян. Очерки по музыкальному славяноведению» (1971).

Починаючи з 1970-х і до кінця життя В. Гошовський присвятив себе кібернетичній етномузикології. Він працював над створенням, вдосконаленням та впровадженням автоматизованої аналітико-синтетичної інформаційної системи – УНСАКАТ (Універсальний Структурно-Аналітичний Каталог музичних текстів).

Олександр Полячок (Україна, Кропивницький)
Директор Кропивницького музею музичної культури імені Кароля Шимановського
poloniakr@ukr.net

Наукова та мистецька візія чумацьких пісень в однойменному тревел-проєкті / вебсеріалі

https://youtu.be/RifYhrsUc9w

У 2018 році етномузиколог Олександр Терещенко – науковий співробітник КЗ «Кропивницький музей музичної культури імені Кароля Шимановського» (з 1995 р.) та Лабораторії етномузикології Національної Музичної Академії України імені П. Чайковського (з 2008 р.) підготував до видання збірку «Чумацькі пісні передстепового Правобережжя». Її зміст становили нотації й тексти 145 т. зв. чумацьких і споріднених з ними пісень, записаних автором та його колегами на схилку XX – початку XXI ст. у Кіровоградській області, на півдні Черкаської, заході Дніпропетровської областей, а також ґрунтовне наукове дослідження й аналіз пісень (таблиці, реєстри, карти-схеми). Опрацьований із застосуванням методів нотної транскрипції та наукової атрибуції, властивих українській етномузикології XXI століття, матеріал збірки в усій можливій повноті репрезентував палітру чумацьких сюжетів та наспівів регіону. Для порівняння у додатках було вміщено чумацькі пісні з цих теренів, виявлені у друкованих виданнях початку XX ст., однак абсолютна більшість матеріалів оприлюднювалася вперше. У розгорнутій вступній розвідці чумацькі пісні регіону розглянуто в історичному, етнокультурному, географічному та музично-стильовому аспектах. Фактично праця стала першим масштабним монографічним виданням чумацьких пісень за часів незалежності України.

Завдяки заснуванню у 2017 р. Українського культурного фонду (далі – УКФ) та створенню ним нових можливостей для реалізації творчих і наукових проєктів я, як директор вищезгаданого музею та співкерівник фольклорного гурту «Млиночок», підготував у рамках програми «Створюємо інноваційний культурний продукт» проєкт, метою якого було видання 1000 примірників і 10 презентацій збірки в трьох областях України та м. Києві. Гурт «Млиночок», що діє від 2011 року при КЗ «Кропивницький музей музичної культури ім. Кароля Шимановського», спеціально розучив близько 10 пісень зі збірки. Під час окремих презентацій до «Млиночка» очікувано долучились гурти «Дике Поле» (Кропивницький) і «Гуляйгород» (Кропивницький–Київ), які й раніше мали в репертуарі пісні, включені до збірки.

Галина Пшенічкіна (Україна–Литва)
Докторка гуманітарних наук (етнологія), старша наукова співробітниця Інституту литовської літератури та фольклору
pshengalia@gmail.com

Записи українського фольклору в архіві Інституту литовської літератури і фольклору та акції з їх промоції

https://youtu.be/bYoVsj-vCrQ

Сучасні трагічні події в Україні, Європі й цілому світі вплинули не лише на політичні, економічні процеси й навіть фізичні умови життя людей – насамперед українців. Вони внесли різкі зміни також у деякі наукові галузі, породивши там нові, нечувані раніше проблеми. Так, перед українськими науковцями-гуманітаріями, котрі опікуються державними та приватними рукописними і фоноархівами, постала нагальна необхідність рятувати архівні матеріали від загрози їх фізичного знищення шляхом копіювання і розміщення в архівах наукових інституцій по всьому світу. Таким питанням задалися і ми, коли війна стала в Україні страшною реальністю. Тому, покидаючи домівку, як і більшість наших колег-етномузикологів, ми насамперед запакували у свої «тривожні валізи» кілограмові вінчестери з польовими записами.

За час моєї активної експедиційної діяльності протягом 2005–2021 років, яка була перервана спочатку пандемією, а потім війною, у домашньому сховищі накопичилося кілька терабайтів відео та аудіозаписів з понад 500 сіл різних регіонів України. Здебільшого мої наукові інтереси були спрямовані на традиції Середньої Наддніпрянщини. Це численні експедиції до Черкащини (понад 300 сіл), включно з тематичними – наприклад, слідами Агатангела Кримського та селами, де живуть переселенці з територій, затоплених Кременчуцьким водосховищем. Є у моєму архіві також матеріали з Полісся (Прип'ять і Подесення), Волині, західноукраїнських земель, а ще якісні фольклорні здобутки перших – студентських експедицій початку 2000-х років на Сіверщину та Центральне Полісся…

Цю чималу колекцію прийняв на зберігання головний державний фольклорний архів Литви – Інститут литовської літератури та фольклору у Вільнюсі (ІЛЛФ), у якому наразі я працюю.

Триває моя робота з текстового і нотного транскрибування цих записів, їх упорядкування за системою, прийнятою в Інституті. Вона передбачає дослівну транскрипцію бесід з респондентами, за можливості, із збереженням діалектних особливостей; нотну транскрипцію, включно з мелодичними варіантами; укладення реєстру записів. Тішить, що методика транскрибування мелодій, прийнята українськими й, зокрема, київськими етномузикологами, була схвалена колегами-архівістами в Інституті, як зручна та наочна, тому тут не виникає проблем з розбіжністю і прилаштуванням до іншої системи. Мова йде про:

- запис усієї пісенної строфи в один рядок, незалежно від його довжини, що створило можливість –

- розташування мелодичних варіантів безпосередньо під основним рядком (а не окремими тактами в кінці, як ми спостерігаємо у литовських фольклорних збірниках) – за методикою, розробленою Є. Єфремовим; а також

- вертикальний ранжир при запису повторюваних сегментів композиції (як, наприклад, у весільних тирадах).

Одним із найважливіших кінцевих завдань проєкту є підготовка рукопису нотного пісенного збірника.

Відправною точкою для початку роботи стали записи з правобережної Черкащини, адже їх наразі найбільше. Паралельно нами з моєю колегою Вайвою Аглінскас був поданий проєкт «Народні пісні Черкащини», підтриманий Литовською Радою з питань культури (Lietuvos Kultūros Taryba). Він включає публічні презентації колекції у вигляді відкритих лекцій і виступів на конференціях, а також публікацію наукових статей оглядового й аналітичного спрямування на матеріалі наших записів. У рамках проєкту було виголошено цілий ряд доповідей на кількох наукових заходах, зокрема, під час «Фольклорного тижня» у ІЛЛФ, на конференції в Академії музики і театру Литви на честь ювілеїв Дайви та Евалдаса Вічінасів, а також на конференції, присвяченій діячам культури і науки, котрим довелося пережити тяжку долю у радянські часи. Були підготовані публікації у різних литовських виданнях, де висвітлений зміст нашого архіву і подана його загальна характеристика.

Таким чином, про отриману колекцію записів українського фольклору за короткий період дізналося чимале коло етномузикологів, фольклористів-словесників, етнологів, культурологів та істориків; багато хто з них виявив зацікавлення представленими музично-етнографічними матеріалами. Ці події збіглися із загальною хвилею підтримки українців та прагненням глибше пізнати українську культуру в такий нелегкий час. Зазначимо, що до нинішнього року в архіві ІЛЛФ не було записів українського фольклору.

Робота у проєкті також передбачає практичні заняття з вивчення українських пісенних матеріалів з нашого архіву. Було проведено кілька зустрічей у Вільнюсі із групою литовців – дорослих людей, які переважно не мають навичок традиційного співу, проте цікавляться народною культурою. З ними ми говорили про регіональні жанрові й стилістичні особливості музичного фольклору Черкащини та вивчили кілька обрядових та необрядових творів. Важливою подією став майстерклас, організований онлайн в рамках проєкту спільно з Нью-Йоркською фольклорною групою «Ukrainian Village Vioces». До воркшопу долучились кілька десятків людей з різних куточків світу (США, Канади, Австралії, різних країн Європи). Завдяки цій зустрічі випала нагода продемонструвати деякі традиційні пісні з наших польових здобутків і надати можливість представникам зовсім інших культур світу заспівати їх.

Побіжно варто згадати й інші практичні форми роботи з традиційним співом, де я використовую передусім записи з власного архіву. Це різноманітні заняття з українськими дітьми-біженцями у літньому творчому таборі поблизу Клайпеди (організатор – клайпедський український культурно-просвітницький центр «Родина» на чолі з Лідією Тригуб); майстеркласи з українського співу у литовському дитячому фольклорному таборі (керівник – Марія Серебрякова); майстерклас з українських хороводів та ігор у Міжнародному таборі традиційного танцю, організований «Клубом традиційного танцю Литви» на чолі з етнохореологинею Далею Урбанавічєнє.

Потреба швидкого доступу до тих чи інших польових матеріалів та їх поширення зумовила необхідність їхньої публікації в інтернеті. Записи останніх років (починаючи від 2015 р.) проводяться нами на доволі якісній аудіо- та відеоапаратурі. Тому нещодавно ми розпочали викладати їх у вільний доступ на власний Ютюб-канал.

У співпраці з литовськими діячами культури завжди прагнемо, щоби у різних творчих проєктах звучали давні українські пісні. Один з таких проєктів – музично-поетичний перформанс «Liepsnos geltonos ir melynos», створений відомою литовською акторкою та режисеркою Бірутє Мар на основі історій українських біженців та незламних українських воїнів. У цьому театралізованому концерті, що відбувся у чотирьох містах Литви, лунали й наші записи козацьких пісень, колядок, щедрівок та весільних сирітських пісень.

На цьому, напевно, треба поставити три крапки, хоча можна згадати ще багато прикладів плідного використання експедиційних записів у науковій, викладацькій та виконавській діяльності. Тут варто підкреслити головне: маючи такі скарби, варто ділитися ними, особливо зараз, коли через трагічні події і війну про Україну прагне дізнатися якнайбільше людей в усьому світі. Отже, активне сприяння цьому попиту у формі різноманіт-

них наукових та мистецьких акцій зможе перетворити наші польові записи з пасивних архівних матеріалів на справжню потужну зброю, яка здатна відстоювати Україну на культурному фронті.

Маргарита Скаженик (Україна, Київ)
Кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв, провідна наукова співробітниця Проблемної науково-дослідної лабораторії етномузикології Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
volodar.maestro@ukr.net

До дискусії: відбір фольклорних ілюстрацій для курсу музичної літератури у школах мистецтв

https://youtu.be/ASJJpv4-GZM

За останні десятиліття видано понад півтисячі аудіо-альбомів української етнічної музики в її автентичному звучанні (платівки, касети, компакт-диски, більша частина яких описана І. Клименко у книзі «Дискографія української етномузики (автентичне виконання). 1908–2010: Ілюстрований хронологічний реєстр з анотаціями і покажчиками». Київ, 2010). Сьогодні багато записів народної музики циркулює на просторах всесвітньої мережі Інтернет, у тому числі й онлайн-архіви приватних збирачів та наукових установ. Зацікавлені можуть знайти традиційні пісні різних жанрів з усіх регіонів України.

Однак чи відомі ці матеріали музикознавцям-академістам, які викладають фольклорні теми в курсі музичної літератури у дитячих музичних школах та школах мистецтв? Чи використовують вони у своїй педагогічній практиці ці унікальні записи, чи за інерцією ілюструють народні пісні композиторськими обробками та співом хору ім. Григорія Верьовки?

Науковці Лабораторії етномузикології НМАУ пропонують до дискусії концепцію проєкту, який полегшить викладачам музичної літератури пошук ілюстрацій пісенних жанрів українського фольклору.

Гурт «Древо» та його «паростки»: фольклористичні співочі гурти Києва (генеалогія)

https://youtu.be/ul4ZRfK5sCM

Наприкінці 1970-х у Києві, в урбаністичному осерді академічної музики з-поміж теоретиків Київської консерваторії зародився новий для України напрямок музичного мистецтва – науково-реконструкторський рух відтворення традиційної української пісні в її первозданному звучанні. Ініціатором виступив Євген Єфремов. Через 10 років його група обрала собі назву «Древо», стала найвідомішою з-поміж ансамблів цього роду та досі перебуває у фарватері ініційованого напрямку. Подібні ідеї наприкінці 1980-х дали паростки і в Харкові («Слобожани», «Муравський шлях») та у Львові («Родовід»).

«Випускники» Древа (а їх було близько 5 десятків) понесли ідею далі. У 1990-х «древлянами» були засновані групи «Володар» (Ірина Клименко), «Отава» (Ганна Коропніченко), «Гілка» (Ніна Керімова). Пізніше (з початку 2000-х років) за їх прикладом постали ансамблі «Гуляйгород», «Буття», «Божичі». До 2020 років у Києві проявили себе біля 2-х десятків гуртів, які виконують репертуар, здобутий у власних експедиціях (зокрема, «Гуртоправці», «Бабський Козачок», «Михайлове Чудо», «Королівна», «Лукині Роси», «Многая Літа», «Чорноморці», молоді групи «Щука-Риба», «Вільце»). Співають (частіше) і грають (рідше) у такий спосіб, щоб якнайближче відповідати обраним регіональним звукоідеалам. Отже, за 40 років Київ став тим «співочим центром», де виникла найбільша кількість фольклорних гуртів, натхненних ідеєю ревіталізації співочих традицій українського села.

У доповіді буде прослідковано генетичні зв'язки між «Древом» та молодшими гуртами, які намагаються наслідувати виконавські манери сільських співаків та музикантів.

Олександр Терещенко (Україна, Кропивницький–Київ)
Науковий співробітник ПНДЛ етномузикології НМАУ та Кропивницького музею музичної культури імені Кароля Шимановського
pan.terrrr@gmail.com

До питання критики сучасних польових записів музичного фольклору

https://youtu.be/E_IsnoKGWYI

Документування явищ традиційної народномузичної культури є, як відомо, початком і базою для всіх подальших етномузикологічних досліджень.

Історія фіксації українського музичного фольклору налічує кілька етапів. Старт останнього етапу можна орієнтовно датувати 1980-ми роками: цей етап характеризується як ***суттєвим збільшенням кількості надходжень*** (навіть не у рази, а на порядки), так і, на загал, поліпшенням їхньої «якості», достовірності.

Це обумовлене, зокрема, вдосконаленням технічних засобів (став можливим тривалий польовий аудіозапис на портативні магнітофони), а також виробленням і застосуванням досконаліших ***методик збору інформації***.

Утім, треба зауважувати: чималу частку нових записів виконано збирачами-студентами (які ще не вповні оволоділи польовими методиками), або й, поготів, збирачами-аматорами, які у 2010-ті роки завзято підхопили «моду на фольклор».

До того ж, названі вище тенденції збіглися з ***прискоренням фази згасання самої традиції*** та її ще швидшого розмивання у наступного покоління носіїв внаслідок різного роду культурних і соціальних процесів. Тому задокументований на аудіозапису зразок далеко не завжди повною мірою відповідає традиційному канону: нерідко він репрезентує лише частину цілого (буває що й змінену чи викривлену) – або ж узагалі є унікальним результатом збігу цілої низки чинників/обставин – типовіших чи й зовсім випадкових, одиничних. Тож в ідеалі кожен зафіксований зразок мусить пройти ретельну експертизу, піддаватися всебічному критичному аналізу задля встановлення природи й особливостей саме цієї виконавської версії, міри її повноти й відповідності традиції та, у разі потреби – виявлення чинників, які призвели до виникнення даного артефакту.

Доповідь містить переважно приклади критики власних польових записів автора. Пропоновано робочий перелік типових ситуацій, які несуть найбільшу небезпеку некоректного трактування польового матеріалу на різних етапах його руху – записувачем, упорядником майбутньої фольклористичної збірки та її читачем (стороннім дослідником, який, не знаючи всієї картини щодо умов запису та локальної етномузичної норми, обмежений самими лише поданими у публікації відомостями).